

JÁN LIĐÁK: MEZINÁRODNÍ MIGRACE A EVROPA.

KOLÍN, NEZÁVISLÉ CENTRUM PRO STUDIUM POLITIKY, 2010. 149 s. ISBN 978-80-86879-24-6.

Ing. Lubomír Billý, PhD.

Vedecká monografia docenta Liďáka vhodne dopĺňa nedostatok odbornej literatúry venujúcej sa téme migrácie nielen na Slovensku, ale aj v širšom stredoeurópskom priestore. Docent Liďák sa vo svojej odbornej publikácii venuje fenoménu migrácie aj z politologického hľadiska, čím sa zaraďuje medzi malú skupinu autorov v česko-slovenských podmienkach. Migrácia je pritom stále aktuálna interdisciplinárna téma.

Cieľom publikácie docenta Liďáka je analýza otázky imigrácie najmä z politologického pohľadu, a to skúmaním vplyvu migrácie na politickú stabilitu a bezpečnosť krajiny či vnímanie imigrantov u majoritnej časti obyvateľstva. Monografia je zároveň záverečným výstupom riešenia projektu VEGA – Medzinárodná migrácia v európskom kontexte.

Pri príprave monografie autor využil niekoľko vedeckých metód, medzi inými analytickú metódu, komparatívnu a historickú metódu. Texty sú zároveň doplnené a obohatené o štatistiky a tabuľky.

V prvej kapitole – Globalizácia a premeny súčasného sveta – sa autor v úvode zamýšľal nad nejednoznačnosťou definovania pojmu globalizácia, pričom ponúka rôzne pohľady zo strany Becka, Giddensa, Baumana a Heywooda, ktorí sa líšia aj svojimi názormi na periodizáciu globalizácie. Okrem toho, autor nezabúda ani na presun vplyvu internacionalizácie z ekonomiky ani na šport, politiku, cestovný ruch a ďalšie oblasti.

V podkapitole 1.2 – Sever – svetové centrum – autor analyzuje historické súperenie medzi Východom a Západom, ktoré sa zmenilo na vzťah Sever – Juh, pričom zdôrazňuje, že Sever má dlhodobú prirodzenú prevahu nad Juhom. Podľa Wallersteina krajiny bohatého Severu predstavujú svetové centrum, na druhej strane, chudobný Juh predstavuje perifériu. Najnovšie sa začína rozdeľovať svet okrem centra a periférie aj na semiperifériu. Autor sa venuje charakteristike každej zo skupín a opisuje narastanie rozdielov medzi nimi. Kapitola je zakončená konštatovaním autora, že súčasná situácia vo svete najviac zodpovedá pesimistickým scenárom globalizácie.

Krajinám periférie je podrobnejšie venovaná ďalšia podkapitola. Krajiny Juhu bojujú nielen s chudobou, ale aj s nezamestnanosťou, analfabetizmom, a chudoba sa prejavuje aj v environmentálnych problémoch. V krajinách tak pribúdajú ľudia, ktorí ako jediné riešenie svojej situácie vidia emigráciu do krajín bohatého Severu. Tento stav predstavuje v chudobných krajinách aj živnú pôdu pre fanatizmus, extrémizmus, terorizmus či rozširovanie radikálnych hnutí. Zároveň si autor uvedomuje komplikovanosť riešenia problému fundamentalizmu a terorizmu, keď každý útok môže vyvolať protiútok. Ďalším problémom pre medzinárodné vzťahy je napojenie týchto radikálnych hnutí na politických predstaviteľov. Autor vidí ako možné nástroje riešenia lepší a koordinovanejší systém rozvojovej pomoci, podporu vytvárania politických inštitúcií, upevňovanie demokratických princípov a zintenzívnenie boja s korupciou.

V druhej kapitole autor analyzuje migráciu ako súčasť medzinárodných procesov. Ekonomická globalizácia postupne vyústila do zintenzívnenia migračných pohybov. Bohaté krajiny Severu sú magnetom pre imigrantov z periférie vďaka obrazu demokratických krajín ako miest s možnosťou realizácie a rešpektovaním ľudských práv. Imigrantov ďalej stimulujú aj zjednodušenie komunikácie medzi ich domovskou a cieľovou krajinou i zefektívnenie posielania finančných prostriedkov. Spoločným znakom migrácie je snaha nájsť lepšie životné a ekonomické podmienky.

Autor ďalej spomína základné migračné definície, rozlišuje medzi ekonomickou a politickou migráciou, ponúka rôzne kritériá na definíciu jednotlivých typov migrantov. Pre lepšiu ilustráciu sa autor prikláňa k rozdeleniu typov imigrantov podľa OSN. Následne analyzuje migračné pohyby na európskom kontinente od čias sťahovania národov, pričom relevantné a masové migračné toky datuje od 16. storočia. Autor prechádza cez otrokárské obdobie, cez Veľkú Atlantickú migráciu, počas ktorej malo svoj nový domov za oceánom najst' 55 – 70 miliónov prisťahovalcov, pričom neopomína ani v tom čase naďalej prebiehajúce migračné toky v Európe. Hlavná časť je následne venovaná najmä obdobiu po druhej svetovej vojne. Hoci Spojené štáty americké i naďalej ostali hlavným magnetom pre prisťahovalcov z celého sveta, zmeny nastali v Európe, kde sa dovtedy najmä emigračné krajiny Západnej Európy začali meniť na vyhľadávané cieľové krajiny migrantov, k čomu prispeli najmä dekolonizácia, presun obyvateľstva po druhej svetovej vojne, a hlavne vysoký hospodársky rast a nedostatok pracovnej sily. Rekrutovanie pracovníkov sa v západoeurópskych krajinách skončilo s nástupom recesie v roku 1973, pričom ďalšie vlny migrácie do týchto krajín boli podnietené zjednocovaním rodín. Novú vlnu migrácie spustil ku koncu 20. storočia ešte pád Železnej opony.

Prínos publikácie v slovenských podmienkach vidíme predovšetkým v podkapitole 2.3, v ktorej sa autor venuje teoretickým aspektom migrácie. Autor okrem teórie založenej na push a pull faktoroch anglického ekonóma Brinleyho Thomasa bližšie analyzuje aj mikroekonomickú neoklasickú teóriu a jej doplnenie cez novú ekonómiu migrácie, teóriu duálneho pracovného trhu a teóriu pracovného systému. Zo socio-ekonomických teórií spomína gravitačnú teóriu, princípy humánnej ekológie, teóriu sietí, inštitucionálnu teóriu a teóriu kumulatívnej príčiny. Okrem ich krátkej charakteristiky autor prikladá aj ich nedostatky.

Z teoretického pohľadu autor prechádza na tému migrácie ako bezpečnostnej hrozby a jednej z civilizačných výziev 21. storočia. Migrácia podľa neho môže prerásť až v hrozbu, pričom pripomína aj názor Huntingtona, ktorý predpovedá globálnu migračnú krízu. Migrácia sa stáva dôležitou témou i v cieľových krajinách hlavných migračných tokov. Na neúspešnú integráciu a príchod ďalších prisťahovalcov reaguje majorita obyvateľstva s nevôľou, čo využívajú politickí predstavitelia a zavádzajú tvrdšie regulačné opatrenia.

Lid'ák ďalej rozvádza aj ekonomické dopady migrácie, a to vysokokvalifikovanej, ako aj nízkokvalifikovanej pracovnej sily. Záverom, potvrdeným aj mnohými štúdiami a analýzami, pritom je, že migrácia má na cieľovú krajinu pozitívny, resp. neutrálny dopad. Príchod imigrantov pritom podľa autora so sebou prináša aj zmenu kultúrnej, rasovej a etnickej štruktúry obyvateľstva. Sprievodným javom i tak potrebnej imigrácie do starnúcej Európy musí byť budovanie inštitúcií pre vzťahy s imigrantmi a ich vzdelávanie. Autor analyzuje aj dopady migrácie na domovské krajiny, ktoré pri mnohých makroekonomických ukazovateľoch získavajú, na druhej strane však prichádzajú o ľudský kapitál a investované prostriedky do ich vzdelania. Autor na záver konštatuje, že migrácia predstavuje prínos pre oba typy krajín, hoci nerovnomerne distribuovaný. Druhá kapitola je zároveň doplnená o analýzu problematiky žiadateľov o azyl a nelegálnej migrácie, vrátane krátkeho predstavenia migračnej politiky Európskej únie.

Tretia kapitola publikácie skúma dopady medzinárodnej migrácie na politickú stabilitu v krajinách. Migrácia spôsobuje dilemu – faktom je závislosť mnohých krajín od imigrácie, ktorá musí byť vyvažovaná vhodne zvolenou politikou reagujúcou na negatívne nálady v krajine voči príchodu ďalších prisťahovalcov. Okrem toho Európa rieši aj nové migračné výzvy – feminizáciu migrácie, dočasnú migráciu, nelegálnu migráciu či azylovú a utečeneckú stránku migračných pohybov. Autor si všíma aj nový trend v etnických imigračných skupinách – kým v minulosti sa imigranti snažili asimilovať s prijímajúcou spoločnosťou, v súčasnosti sa dožadujú svojich práv, udržiavajú a prehľbujú si svoje zvyky.

Časť tretej kapitoly je podrobnejšie venovaná zväčšovaniu moslimskej komunity v Európe, z čoho vyplýva dopad na spoločnosť a jednotlivca, ktorý je frustrovaný z vývoja situácie a hľadá v politickom spektre stranu, ktorá zabráni rozširovaniu vplyvu moslimskej menšiny a háji európsku identitu. V meniacej sa Európe je podľa autora nutné dosahovať multikultúrny dialóg, na ktorý musia byť prístupné obe strany – domáce obyvateľstvo, ako aj predstavitelia moslimskej menšiny, pričom podnet pre multikultúrnu diskusiu pre neho predstavujú diela Huntingtona a Fukuyamu. Pre lepšie porozumenie autor vhodne doplnil kapitolu o predstavenie základov islamu a rozdielov medzi islamom a hodnotami európskej identity, života a problémov moslimskej menšiny v európskych krajinách ako aj situácie druhej a tretej generácie imigrantov.

Posledná, štvrtá kapitola, môže byť vnímaná ako prípadová štúdiá hlavných európskych prístahovaleckých krajín – Nemecka, Francúzska a Veľkej Británie. Kapitola je okrem prehľadu historickej skúsenosti vybraných krajín s imigráciou doplnená aj analýzou skúmajúcou nárast popularity extrémistických, resp. radikálnych strán u voličov v krajinách západnej Európy, pričom autor komentuje zaujímavé fakty týkajúce sa presunu voličov medzi jednotlivými politickými stranami. Nárast popularity týchto strán pritom ovplyvňuje aj rétoriku a kroky tradičných ľavicových a pravicových strán v boji o voliča.

Záverom je možné konštatovať, že budúcnosť Európy, ktorá je odkázaná na príchod ďalších migrantov, závisí od ochoty na oboch stranách – od imigrantov integrovať sa a od Európy, ktorá musí byť pripravená na medzikultúrny dialóg.

Monografia predstavuje pre svoje originálne spracovanie veľký prínos, nakoľko téma migrácie v slovenských podmienkach je stále nedostatočne pokrytá. Recenzovaná monografia je teda svojím spracovaním a štruktúrou vhodná nielen pre študentov, ale aj pre odborníkov z oblasti politológie, sociológie, kulturológie či medzinárodných vzťahov.

Ing. Ľubomír Billý, PhD.
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/B
85235 Bratislava